20 | დიმიტრი ყიფიანის ქუჩა

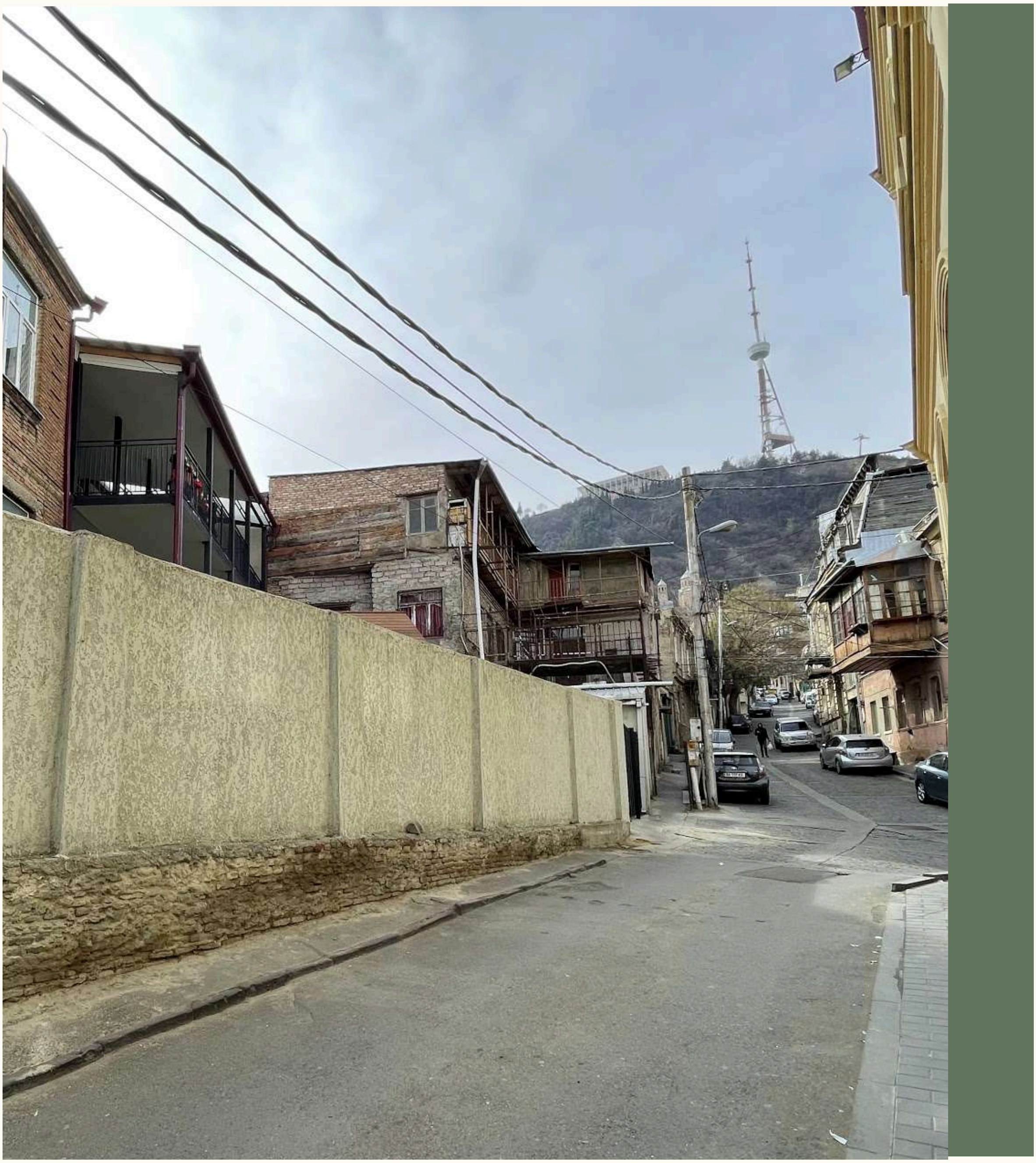

ისტორიულ-არქიტექტურული

კვლევა

საკვლევი ობიექტი წარმოადგენს მთაწმინდს უბნის ზედა ნაწილში, დიმიტრი ყიფიანი ქუჩის შუა წელზე მდებარე XIX საუკუნის მეორე ნახევარში აგებულ ტიპურ თბილისურ საცხივრებელ სახლს. სახასიათო ღია ტიპის ეზოთი და ეზოს გალერეებით გახსნილი ფასადით. სახლი, რომელიც მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ქუჩის არქიტექტურულ-სივრცითი კომპოზიციის შექმნაში , თუმცა მას არ გააჩნია კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსი.

საკადასტრ. კოდი : 01.15.05.039.022.

უბნის განაშენიანების მოკლე ისტორია

მე-19 საუკუნემდე თბილისი უმეტესწილად გალავანს შიგნით ვითარდებოდა. 1800 წლის შემდეგ კი ერთი მხრივ რუსეთის ხელისუფლების დამყარებამ და სხვა დამპყრობლის შემოსევის რისკების შემცირებამ, მეორე მხრივ, ზოგადად ურბანიზაციისა პროცესმა, რამაც ქალაქში ცხოვრების მსურველთა რაოდენობის მნიშვნელოვანი ზრდა გამოიწვია, განაპირობა ქალაქის ზრდის საკმაოდ ჩქარი ტემპი. თბილისი გასცდა გალავანს და დაიწყო ქალაქის მომიჯნავე ბაღების და სოფლების ათვისება. ყველაზე ადრეულ ეტაპზე ეს პროცესი, უშუალოდ თბილისის უძველესი, გალავან შემოვლებული უბნის - კალას, მომიჯნავე ტერიტორიებს სოლოლაკსა და მთაწმინდას შეეხო.

რუსეთის ხელისუფლებამ შემოსვლისთანავე შეადგინა თბილისის განვითარების გეგმა. ახალი ტერიტორიების განაშენიანების პერსპექტიულ დოკუმენტებს საფუძვლად , იმპერიაში უკვე აპრობირებული, მეთოდოლოგია ედო: რეგულარული ქუჩათა ბადისებრი ქსელი , რომელიც ტერიტორიას სწორკუთხა, თანაბარი ზომის კვარტლებად ანაწევრებდა. თუმცა ქალაქის რთულ ლანდშაფტზე მსგავს განვითარება პრაქტიკულად შეუძლებელი იყო. შესაბამისად, ადგილობრივმა აპირობებმა და არსებულმა გამოცდილებამ გეგმარებით დოკუმენტებში მნიშვნელოვანი კორექტივები შეიტანა. რის შედეგადაც მივიღეთ: გეგმასთან მეტად მიახლოებული კვარტლები, სწორკუთხა გეგმარებითა და ბადისებრი ქუჩათა ქსელით, იქ სადაც რელიეფი სწორია მაგალითად სოლოლაკი, მთაწმინდის ქვედა ნაწილი და არსებულ ლანდშაფტს მორგებული მეტად ირეგულარული, ქაოსური განაშენიანება იქ, სადაც ქანობი დიდია, მაგალითად მთაწმინდის ფერდობზე. აქ კვარტალთა ზომები შემცირებულია, ქუჩათა ქსელი ირეგულარული, მიხვეულ-მოხვეულია, ფერდობებს აყოლილი. მიწის ნაკვეთები უსწორმასწორო, ასევე ლანდშაფტს მორგებული. აღნიშნული გარემოებები მნიშვნელოვნად განაპირობებენ არქიტექტურას. ქალაქის მთავარ გამზირის სიახლოვეს, მეტად სწორ რელიეფზე მდებარე უბნების არქიტექტურულ სახეს აყალიბებს ძირითადად პროფესიონალ არქიტექტორთა მიერ დაპროექტებული მსხვილ მასშტაბიანი შენობები. აქ განთავსებული საზოგადოებრივ შენობები და მაღალი შემოსავლის მქონე პირთა საცხოვრებლები თუ საშემოსავლო სახლების ფასადები ევროპულად არის გამართული.

მთაწმინდის ზედა, მეტად ციცაბო რელიეფზე შეფენილი განაშენიანება კი უფრო მცირემასშტაბიანია, ლანდშაფტზე მორგებული, მიწის ნაკვეთიდან და ოროგრაფიიდან გამომდინარე საინტერესო ირეგულარული გადაწყვეტებით, მრავლად ვხვდებით მთავარ ფასადზე შეკიდულს ხის აივნებს და თბილისისთვის სახასიათო ღია ტიპის ეზოებს.

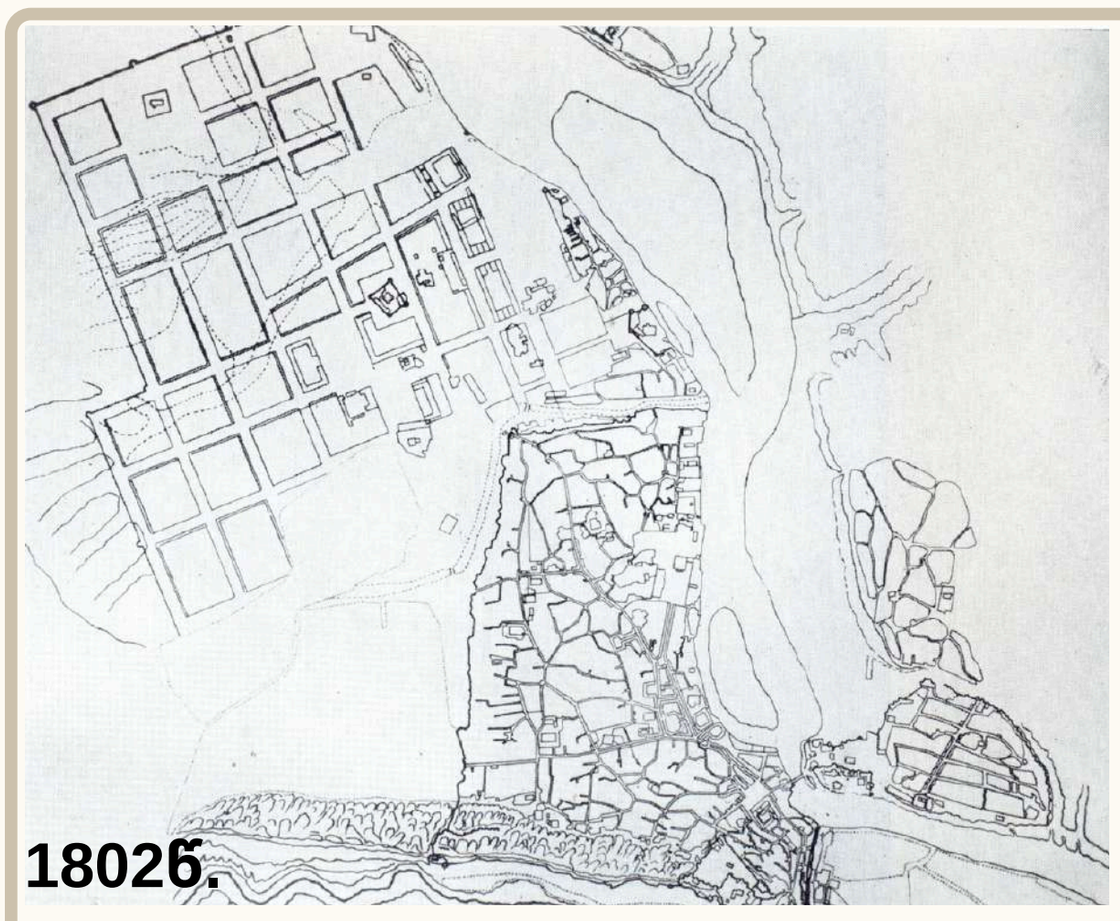

1802г.

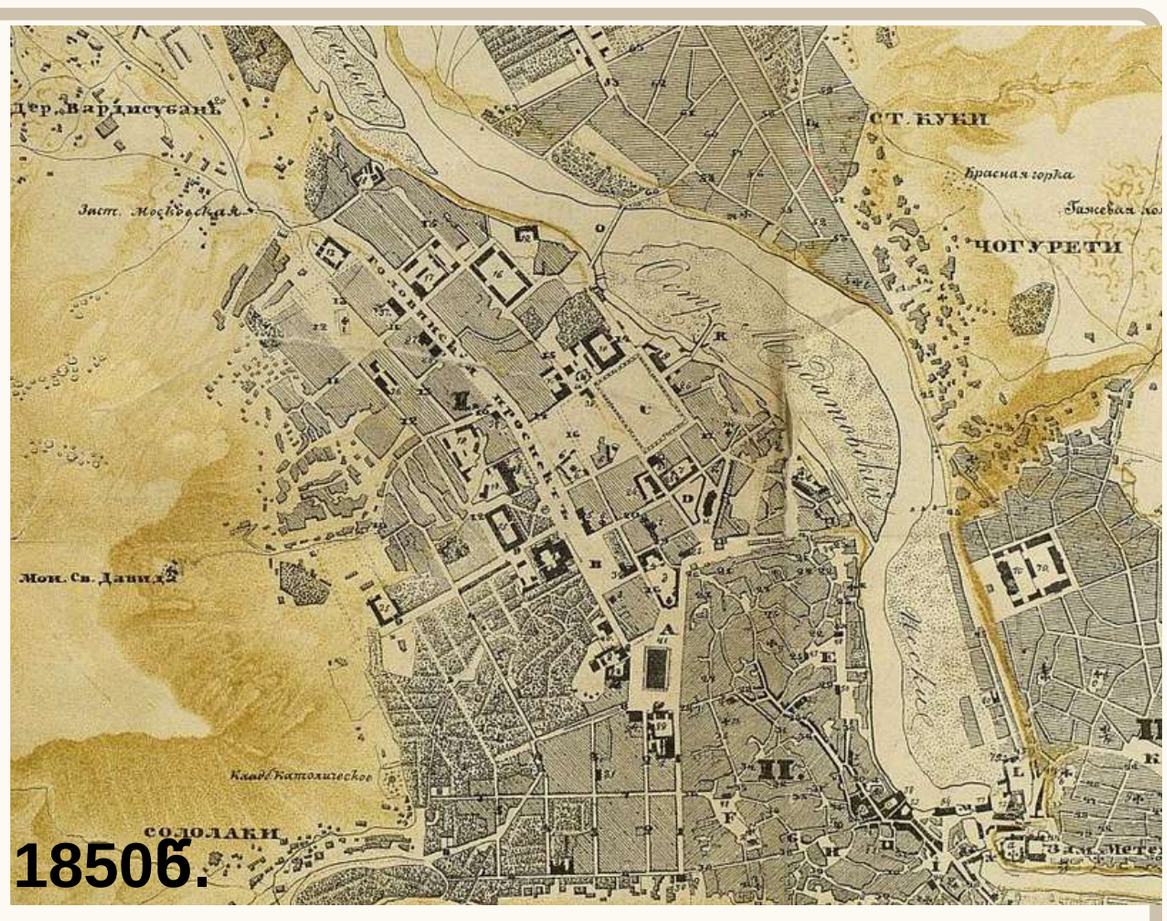

1850г.

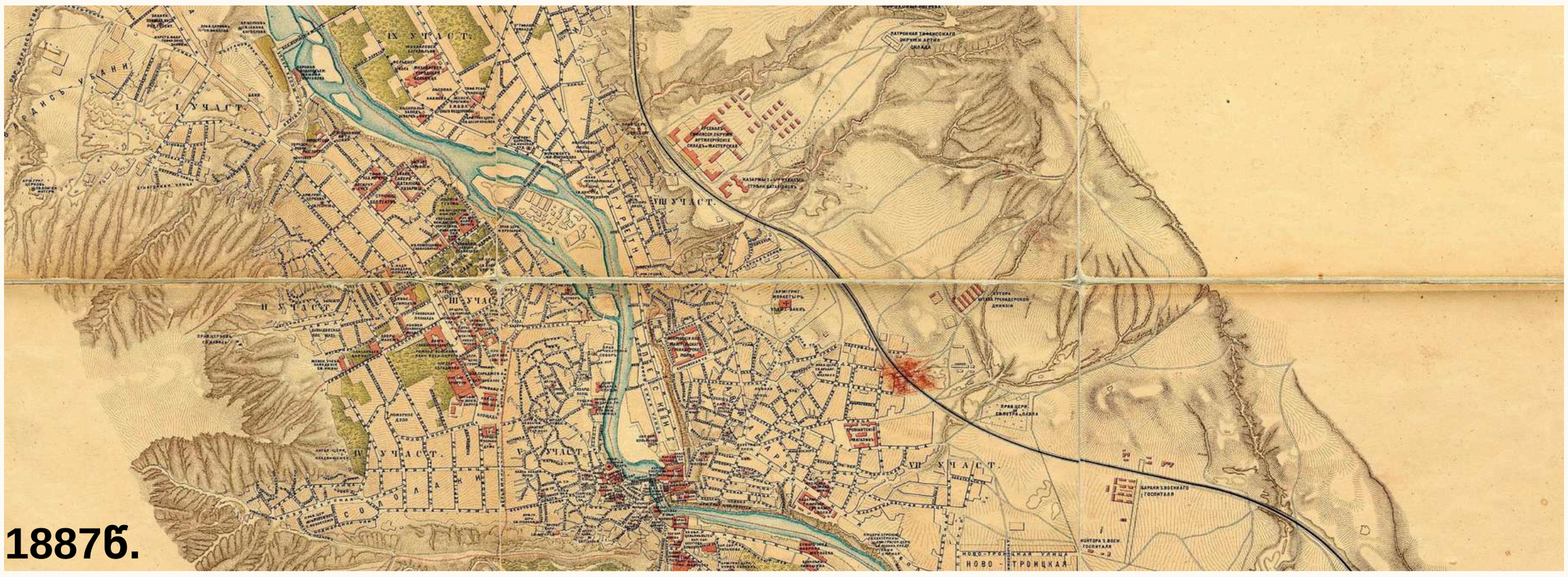

1887г.

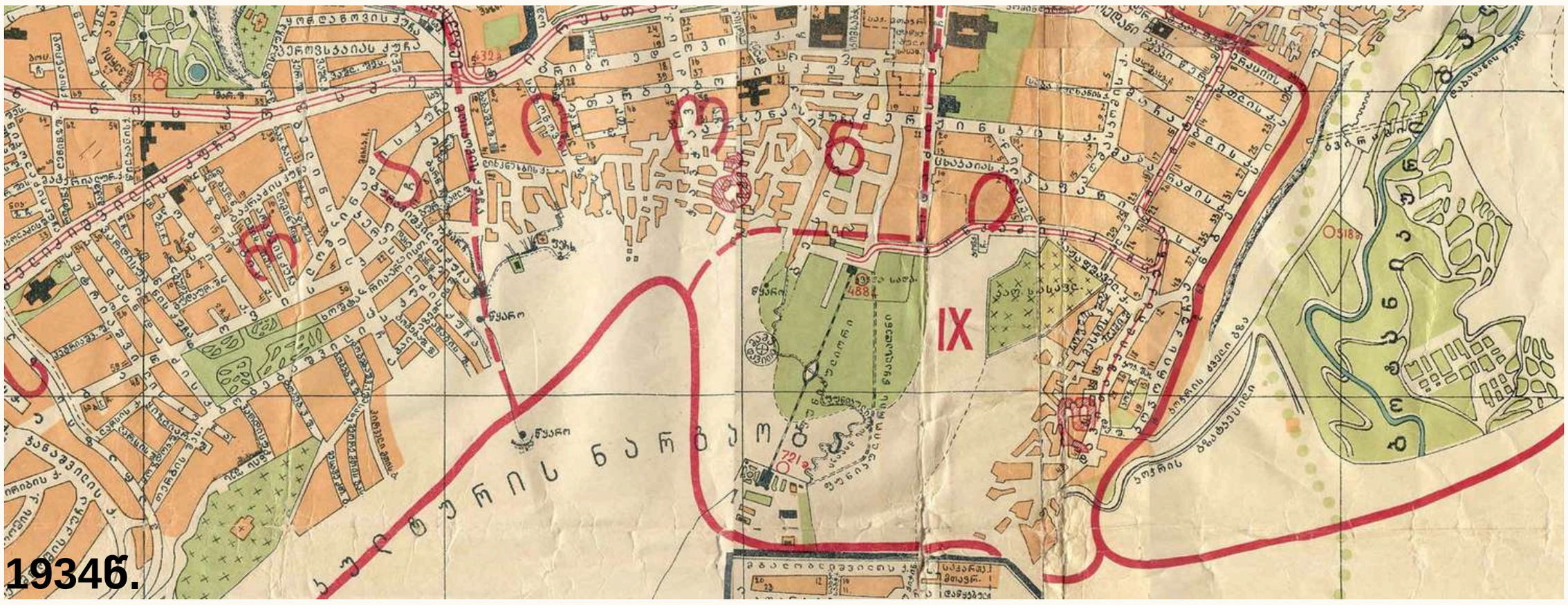

1934г.

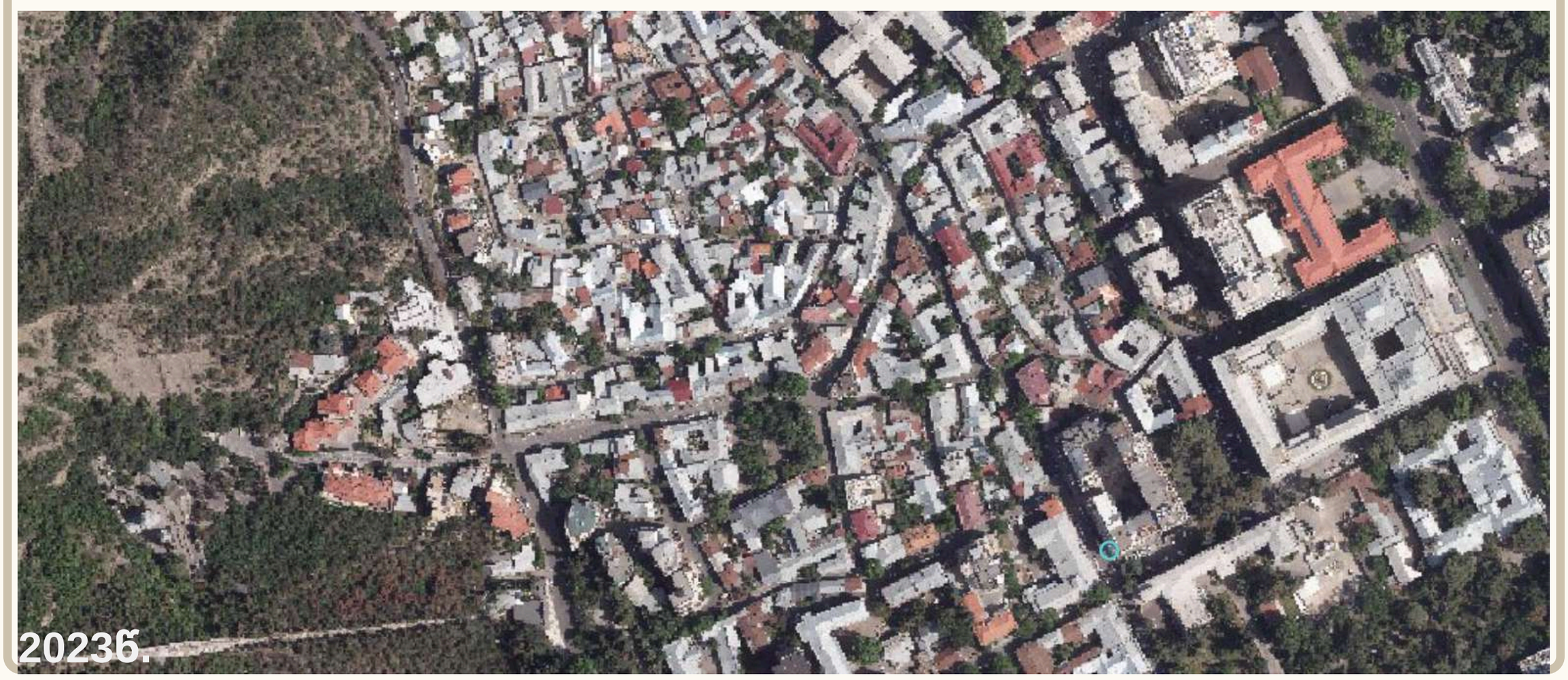

2023г.

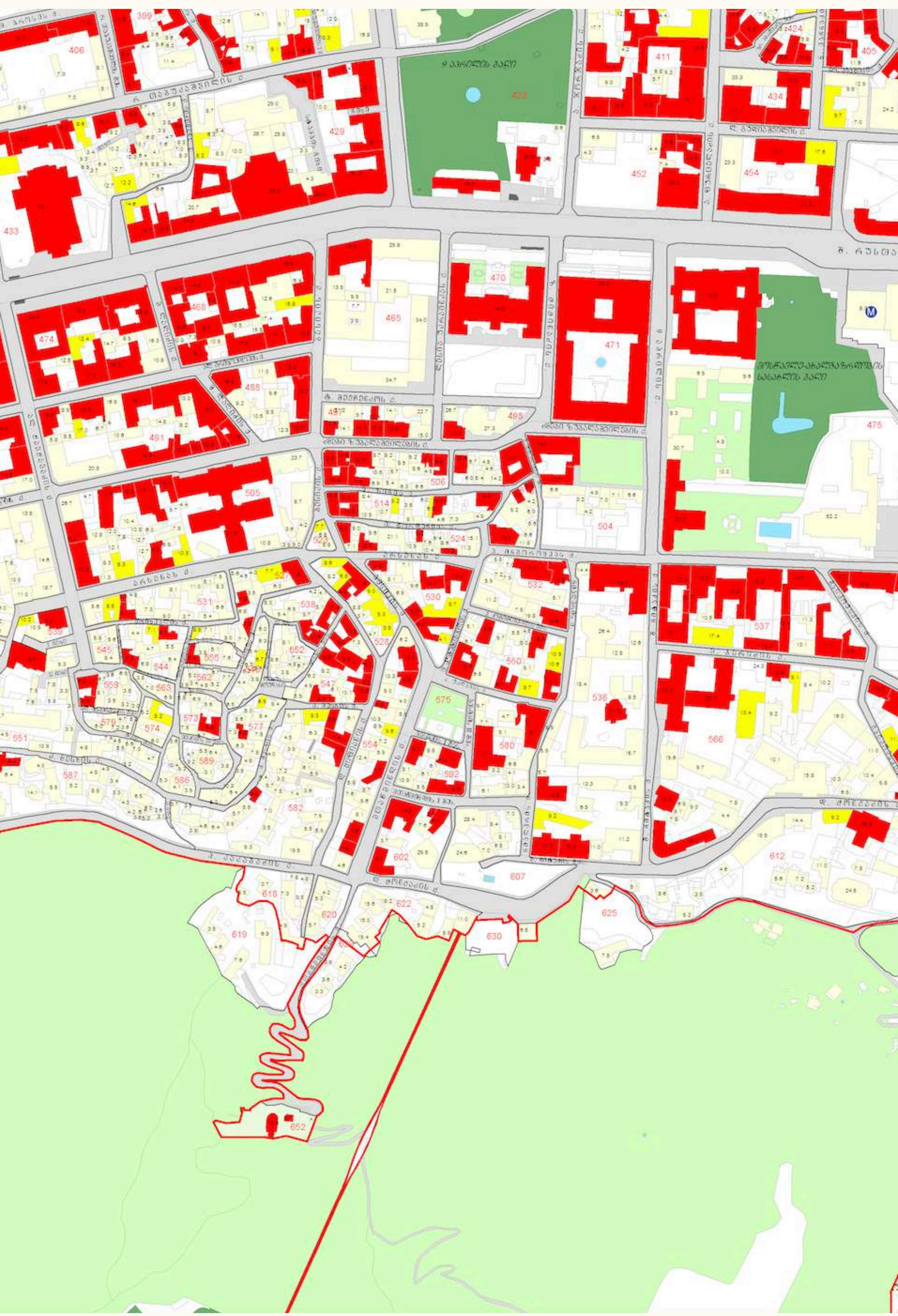

წითლად დაფერილია კულტურული მემკვიდრეობის უძრავი ძეგლები / რუკა აღებული 2008 წლის თბილისის ისტორიულ-კულტურული საყრდენი გეგმიდან

დიმიტრი ყიფიანის ქუჩა არსენას ქუჩიდან იწყება, მთაწმინდის ციცაბო ფერდს მიუყვება და კაკაბაძის ქუჩამდე ადის. ქუჩაზე მაღალია კულტურულ მემკვიდრეობის ძეგლთა კონცენტრაცია: ყიფიანის ქ.#5,6,7,8,9,11,13, 15,17, 22 .

ქუჩას დიდ წილად შენარჩუნებული აქვს მთაწმინდის ზედა უბნებისთვის სახასიათოა ნიშან-თვისებები: ოროგრაფიას მორგებული დაკლაკნილი ქუჩები და ქუჩის პლასტიკას მორგებული არქიტექტურა. შედარებით მცირე მასშტაბის, რელიეფს მორგებული, ძირითადად პერიმეტრული განაშენიანებაში ჩართულია ეზოები, მათ მიერ შექმნილი სივრცითი პაუზები მნიშვნელოვნად განსაზღვრავენ ქუჩის სივრცითი კომპოზიცია და ხასიათს. არქიტექტურა ძირითადად მიჰყვება მე-19 საუკუნის შუა პერიოდიდან თბილისში გავრცელებულ ტენდენციას: ქუჩის ევროპულ ყაიდაზე მოწყობილი ფასადები და თბილისური გალერეები ეზოში. დიმიტრი ყიფიანის ქუჩის ქაოსურად განვითარებული შედარებით მცირე მასშტაბის მეტად ვერნაკულარული ხასიათი განაშენიანებას განსაკუთრებულ კამერულ ხასიათს სძენს. მიკრო კვარტალი მისი ქუჩთა ქსელით, შენარჩუნებული მორფოლოგიითა და არქიტექტურით ინახავს ქალაქის ამ ნაწილის განვითარების უწყვეტ ჯაჭვს. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ქუჩის ურბანულ დრამატურგიაში განსაკუთრებულ როლს თამაშობს სივრცითი პაუზები, რასაც ქუჩაზე გახსნილი ეზოები ქმნიან. ეზოების ნაწილი ბესიკის ქუჩაზე არსებული ობიექტების განაშენიანების უკან არსებული ეზოები, ნაწილი კი ყიფიანის ქუჩაზე განთავსებული, თბილისისთვის სახასიათო ღია ტიპის ეზოები. მათ შორის არის ჩვენი საკვლევი ობიექტიც.

ყიფიანის #5

ყიფიანის #6

ყიფიანის #7

ყიფიანის #8

ჩვენს საკვლევ ობიექტი, დიმიტრი ყიფიანის 20 განთავსებულია ქუჩის შუა წელზე, იქ სადაც ის ყველაზე მკვეთრ მრუდს ქმნის და მთაწმინდის ქუჩის პარალელურად ვითარდება . ობიექტი წარმოადგენს Г-ს კონფიგურაციის საცხოვრებელ სახლს, რომელიც მკლავებით შემოწერს ეზოს. მიუხედავად იმისა , სახლი საკმაოდ სახეცვლილია, მნიშვნელოვანი მახასიათებლების ამოკითხვა მაინც შესაძლებელია: ობიექტი თავდაპირველად ორ სართულიანო იყო. ძირითადი, ეზოს ფასადები გალერეებით იყო გახსნილი. ახლა გალერეები ამოშენებულია , მათ წინ კი მოწყობილია ლითონის უსახური აივნები. ლითონის კონსტრუქციებს ღია ტიპის ეზო თითქმის სრულად აქვს ამოვსებული. ეზო ქუჩისგან შელესილი გალავნითა იმიჯნება , რომელშიც ჩართულია ლითონის უსახო კარი და ჭიშკარი

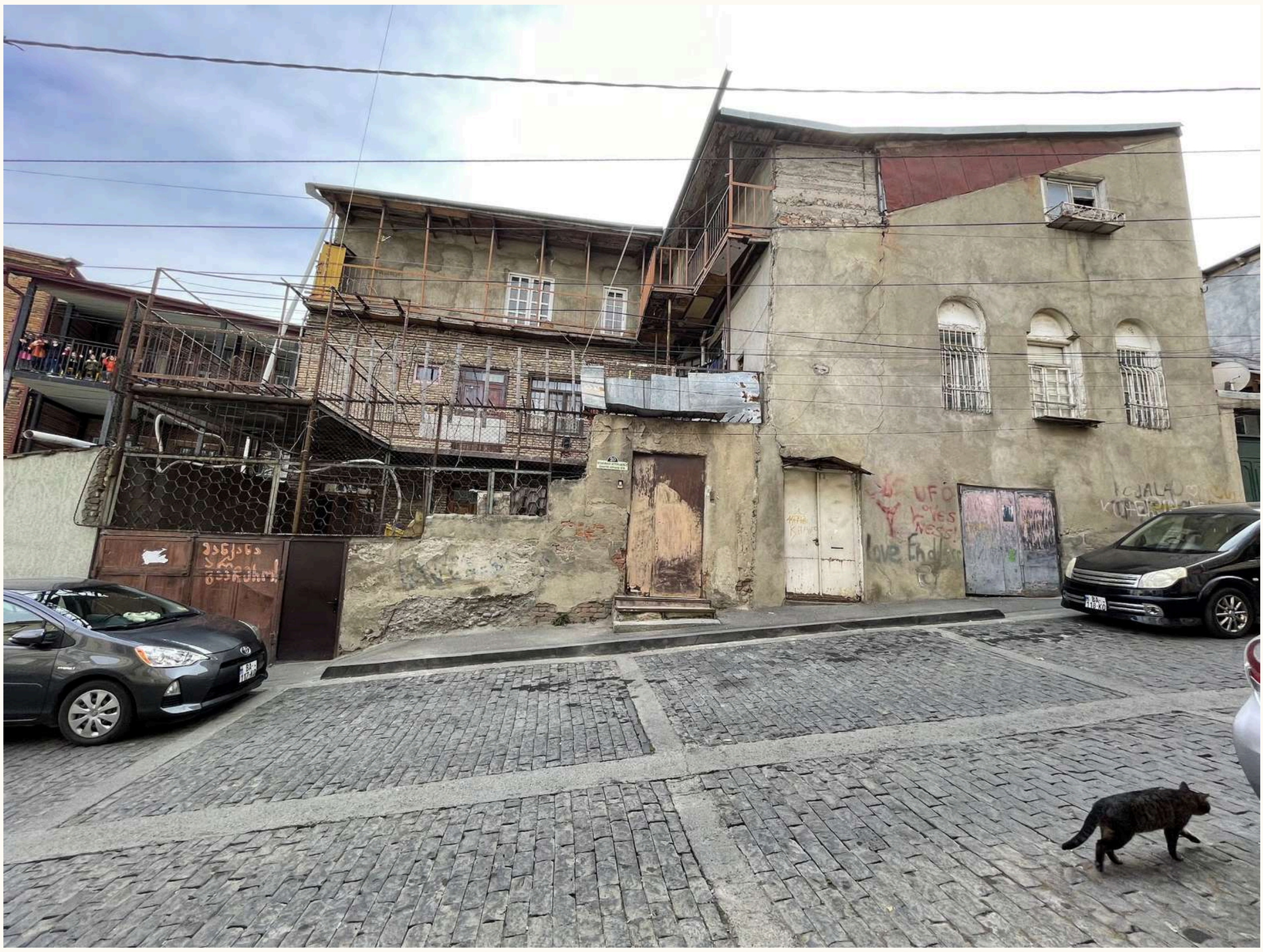

ქუჩის პარალელურად განვითარებული მკლავის ზურგის ფასადი მთაწმინდის ქუჩის 27 ნომრის ეზოს ესაზღვრება, პერპენდიკულარულით- ყიფიანის 22-ს, ეს მკლავი ტორცოთი ქუჩის პირამდე გამოდის. აქ, მეორე სართულზე სამი თაღოვანი ღიობია, მათ წინ აივანი იყო მოწყობილი. ამას ადასტურებს ისტორიული ფოტო, სადაც ჩანს, რომ ხის, შეკიდული, გადახურული აივანი ტორცოს ფასადის მთელ სიგრძეზე გაუყვება.

შენობის ორივე მკლავის გადახურულია ცალქანობა გადახურვით. როგორც ეზოს, ასევე ზურგის ფასადებზე არაერთი გადაკეთების კვალია, რამაც მნიშვნელოვანი ნეგატიურ გავლენა იქონია შენობის არქიტექტურაზე. მესამე სართულის დაშენების შედეგად შეცვლილია სახურავის კონტურიც. პერპენდიკულარულად განვითარებული , მკლავის ზურგი ყრუა , აგურის, შეუღლესავი ,ხის კოჭების ჩანართებით. აღსანიშნავია, , რომ ისტორიულ ფოტოზე ამ კედელზე ერთსართულიანი, ასევე ცალქანობა სახურავით გადახურული შენობაა მიდგმული. ზოგადად, მსგავსი ქანობით გადხურული , ქუჩის პერპენდიკულარულად განვითარებული მკლავები აგურის, შეუღლესავი ზურგის ფასადებით სახასიათოა ქუჩისთვის და ისინი საკმაოდ აქტიურად მონაწილეობენ ქუჩის სივრცით-არქიტექტურული კომპოზიციის და ხასიათის ჩამოყალიბებაში.

დასკვნა და რეკომენდაციები

ყიფიანის #20 მიუხედავად იმისა , რომ წლების განმავლობაში განხორციელებულმა ცვლილებებმა საკმაოდ ნეგატიური გავლენა მოახდინა მასზე, მაინც ინარჩუნებს მნიშვნელოვან, ავთენტურ მახასიათებლებს და განსაკუთრებულ როლს ასრულებს ქუჩს სივრცით-არქიტექტურული კომპოზიციის ჩამოყალიბებაში. საცხოვრებელი სახლი წარმოადგენს ისტორიული ქალაქის ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვანი ფენის- ფონური განაშენიანების საუკეთესო ნიმუშს. XIX საუკუნის თბილისურ ტიპურ ნაგებობას, ის შესანიშნავად ასახავს თბილისი სამშენებლო კულტურასა, აქ მცხოვრებელთა ტრადიციებსა და საჭიროებებს , დამოკიდებულებას ლანდშაფტის, სამეზობლოს მიმართ. ყიფიანის ქუჩის აღმართს გაყოლილი, XIX საუკუნის მეორე ნახევრის სახლს ბევრს გვიყვება თბილისურ ცხოვრების წესზე. ინარჩუნებს და ასახავს ქალაქის განვითარების კონკრეტულ ეპოქას. უზრუნველყოფს ევოლუციური ჯაჭვის უწყვეტობას, რაც ასე მნიშვნელოვანია ქალაქისთვის და რაც ქმნის კიდეც ისტორიულ ქალაქს.

შესაბამისად, რეაბილიტაცია-რეკონსტრუქციის მიზნად უნდა ისახავდეს უსახო ჩარევების გამოსწორებას და მეტად ხაზი გაესვას შენობის პირველად არქიტექტურულ ჩანაფიქრს ხაზგასმას. ამისთვის საჭიროა:

ეზოს ფასადიდან მოიხსნას ლითონის კონსტრუქციები;

გათავისუფლდეს, ამ ეტაპზე , თითქმის სრულად ამოვსებული ეზო;

ეზოს ფასადებზე ისევ მოეწყოს გალერეები;

ქუჩის აბრისზე დასმული ტორცოს ფასადზე შესაძლებელი და სასურველია ისევ მოეწყოს აივანი;

მოწესრიგდეს ზურგის ფასადები, რომელიც ამ ეტაპზე სახეცვლილია სხვადასხვა პერიოდისა და განსხვავებული მასალის ჩარევებით; თუმცა მიუღებელია ზურგის ფასადების შელესვა. აუცილებელია დაშენებული სართულების მოწესრიგება, აუცილებელია შენარჩუნებული იყოს სახურავის ძველი კონტურის ხაზი, რომელიც ამ ეტაპზე კარგად იკითხება ქუჩისპირა ტორცოს ფასადზე.

ჩამოიხსნას უსახო ნალესობა გალავნიდან, ასევე გალავნის კედლის თავზე არსებული ლითონის ცხაური შეიცვალოს ლითონის ჭიშკარი.

